

תקציר

- ✓ היקף המכירות של הענף תעשיית מתכות בסיסיות עלה בשנת 2021 בשיעור גבוה יחסית לשנתיים הקודמות, זאת חרף ירידה משמעותית בהיקף הייצור, והודות לעלייה ניכרת במחירי המכירה. לעומת הייצור המקומי, היבוא של חומרי גלם מקבוצת הברזל והפלדה עלה ריאלית בשנת 2021. נראה כי החשש מפני עליות מחירים נוספות והחשש מבעיות בזמינות חומרי הגלם, מעודדים יצרנים וגורמים בענף הבינוי לייבא ולהחזיק בהיקף גבוה יחסית של חומרי גלם.
- ✓ המלחמה בין רוסיה ואוקראינה צפויה לשבש את ההיצע הכולל של מוצרי פלדה בישראל, ועשויה לתמוך ביבוא משותפות סחר אחרות ובמכירות של היצרנים המקומיים.
- ✓ האינדיקטורים המרכזיים לביקוש של תשומות מענף הבינוי מצביעים על התאוששות ניכרת החל מהרביע השני של 2021. ההשקעה הגולמית במבנים ועבודות בנייה אחרות עלתה בעוצמה, והיקף הבנייה הפעילה זינק בחדות, ומשקף ביקוש גבוה לתשומות בינוי, וביניהן מתכות, לפחות עד הרביע השלישי של 2022.
- ✓ נוכח העלייה החדה במחירי המתכות בעולם, שבאה על רקע שיבושים בשרשראות האספקה בקרב יצרניות מרכזיות בעולם, עלו מחירי היבוא של חומרי גלם מברזל ופלדה וכך גם מחירי המכירה הסיטוניים של הענף תעשיית מתכות בסיסיות. בחודשים הקרובים צפויים מחירי המכירה לעלות מדרגה נוספת עקב השלכות המלחמה בין רוסיה לאוקראינה.
- ✓ במבט קדימה, לאחר הזעזוע הראשוני למחיר הפלדה והודות להתאמות שיערכו בצד ההיצע העולמי ולדעיכה מסוימת של מחירי האנרגיה, צפוי כי מחיר הפלדה ירד מרמתו הגבוהה, אך הוא יוותר גבוה בהשוואה היסטורית.

ענף המתכת

אפריל 2022

החטיבה לשוקי הון < אגף כלכלה

גילי בן אברהם

Gili.BenAvraham@BankLeumi.co.il

רקע

ענף המתכת הינו ענף תעשייה השייך לענפי תעשיית הטכנולוגיה המעורבת- מסורתית (למעט תת ענף "נשק ותחמושת" המסווג כענף טכנולוגיה מעורבת - עלית) הנחלק לשני תחומים עיקריים- תחום המתכות הבסיסיות ותחום מוצרי המתכת בהרכבה. סקירה זו תתמקד בתחום הראשון.

תחום המתכות הבסיסיות כולל פעילויות התכה וזיקוק של מתכות ברזליות ואל ברזליות מעפרות, מפסולת ומברזל גולמי. הענף כולל גם ייצור סגסוגות, מתכת וסגסוגות-על באמצעות שילוב בין מתכות טהורות לבין יסודות אחרים. מתוצרי הזיקוק מפיקים יריעות, צינורות, מוטות, חוטי תיל, גלילים ומוצרי ברזל אחרים.

התוצרת הענפית משמשת רבות את ענפי הנדל"ן והתשתיות ולכן, למצבם של ענפים אלו השפעה רבה על הענף. הברזל והפלדה והמתכות האל-ברזליות משמשות את הענף כחומרי גלם עיקריים. כתוצאה מכך, קיימת רגישות רבה בענף למחירי המתכות בעולם.

לפי סקר התעשייה של הלמ"ס, בשנת 2019 פעלו בענף 248 מפעלים, שיחדיו הניבו פדיון בסך 12.0 מיליארד ₪, ובהם הועסקו כ-7,000 שכירים. על רקע זה, בעזרת נתוני התעשייה השוטפים של הלמ"ס, ניתן להעריך כי הפדיון הענפי הסתכם בכ-13.5 מיליארד ₪ בשנת 2021.

עלייה משמעותית במחירי המכירה פיצתה על ירידה בייצור, והמכירות זינקו בשנת 2021

היקף המכירות של הענף, תעשיית מתכות בסיסיות, הגיע לאחרונה לשיא רב שנתי (ראה/י תרשים 1), זאת, לאחר מגמת עלייה שהחלה בשנת 2017 ונמשכה מספר שנים, כך שבדצמבר 2021 היה היקף המכירות גבוה בכ-79% מנקודת השפל האחרונה (אוקטובר 2016). בסיכום שנת 2021 עלה היקף המכירות של הענף בכ-8% ביחס לשנה שעברה, קצב צמיחה גבוה יחסית לשנים 2019-2020, אך נמוך מקצבי הצמיחה בשנים 2017-2018.

העלייה רבת השנים בהיקף המכירות של הענף התאפיינה בעלייה בהיקף הייצור התעשייתי, לעיתים בשילוב של עליית מחירי המכירה. אולם, בשנת 2021, ירד הייצור התעשייתי לראשונה מאז שנת 2017, ובקצב דו ספרתי, אך כאמור לעיל, חרף ירידה זו נרשמה עלייה במכירות, וזאת הודות לעלייה משמעותית במחירי המכירה (ראה/י תרשים 2).

לעומת הייצור המקומי, היבוא של חומרי גלם מקבוצת הברזל והפלדה, במונחים ריאליים, דווקא עלה במהלך שנת 2021 (ראה/י תרשים 3). לפי נתוני הלמ"ס, מדד הנפח של יבוא חומרי גלם מברזל ופלדה ברביע האחרון של 2021 היה גבוה בכ-18% מהרביע המקביל בשנת 2019, לפני פרוץ הקורונה, ובשנת 2021 כולה עלה היבוא בכ-11%. יצוין כי העלייה ביבוא חומרי הגלם בשנת 2021 חלה גם בקבוצות נוספות של חומרי גלם, כך שבשנה זו סך היבוא של חומרי גלם (ללא יהלומים וחומרי אנרגיה) עלה בכ-12%.

באופן דומה, לפי נתוני משרד המסחר האמריקאי, היבוא של מוצרי פלדה בלבד לישראל, במונחים כמותיים, עלה משמעותית בשנת 2021, בכ-21% (ראה/י תרשים 5). עלייה גבוהה במיוחד נרשמה ביבוא מוצרי הפלדה מסין (122%) ומרוסיה (85%). לעומת ירידה מהאיחוד האירופי (-18%), כתוצאה מכך, היבוא מסין היה הגבוה בחמש השנים האחרונות, והיבוא מרוסיה הגבוה בשבע השנים האחרונות.

חשוב להדגיש כי היבוא של מוצרי פלדה לישראל מרוסיה ואוקראינה אינו זניח- בשנת 2021 היה שווה זה לכ-23% מסך יבוא מוצרי פלדה. לכן, מלבד ההשפעה של המלחמה בין השתיים על מחירי המתכות (על כך ראה/י הרחבה בהמשך), סביר להניח כי הביקוש המקומי לפלדה יספוג זעזוע מאובדן מקורות היבוא הללו, מה שיאלץ את צרכני הפלדה המקומיים לתור אחר תחליפים. דהיינו, בהנחה שהיבוא של פלדה מרוסיה יהפוך לכלתי אפשרי (סנקציות/ הימנעות וולונטרית וכד'), ניתן להעריך כי יצרני הפלדה המקומיים, כמו גם שותפות מרכזיות אחרות בסחר בפלדה, יצאו נשכרים מאובדן היבוא מרוסיה ואוקראינה. יודגש כי מכיוון שהלחימה בין הצדדים החלה בסוף חודש פברואר 2022, עוד מוקדם לבחון האם הסחר בין ישראל לרוסיה נפגע בעקבות המצב.

ניתן להעריך כי העלייה הריאלית ביבוא חומרי הגלם נבעה משני גורמים מרכזיים:

1. העלייה ברמת הפעילות במשק הישראלי וההתאוששות המהירה ממשבר הקורונה, כולל בתחום הבינוי, המהווה צרכן מרכזי של חומרי גלם מברזל ופלדה, תרמה לגידול בביקוש לחומרי גלם מתוך ציפייה להתרחבות מהירה בעתיד הקרוב.

2. החשש מהשיבושים בשרשראות האספקה בעולם והעלייה במחירי הסחורות שנבעה מהם הובילה להצטיידות גבוהה מהרגיל. המחסור בציוד וחומרי גלם הפך למגבלה משמעותית על הרחבת הפעילות בעולם, וכך גם בישראל. כפי שניתן לראות בתרשים מס' 4, המציג את המגבלה על הפעילות הנובעת ממחסור בציוד וחומרי גלם בענפי התעשייה והבינוי, מידת החומרה הממוצעת עלתה עם פרוץ הקורונה כבר בשנת 2020, וקפצה מדרגה נוספת בשנה העוקבת.

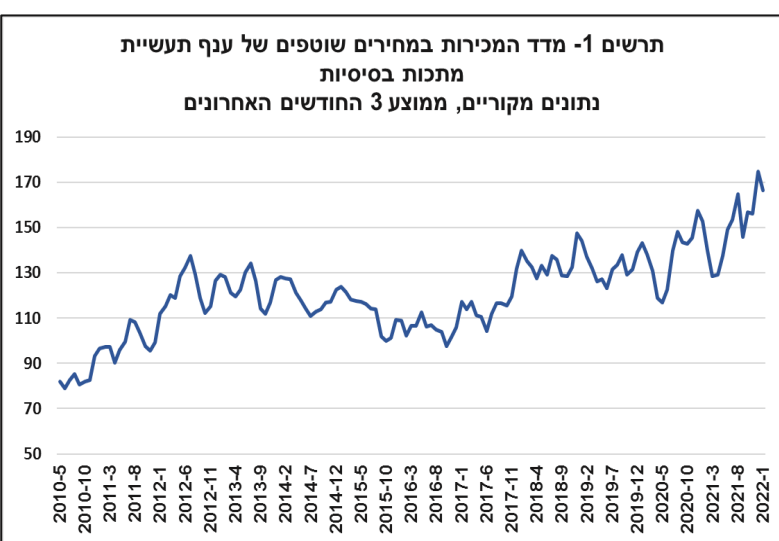
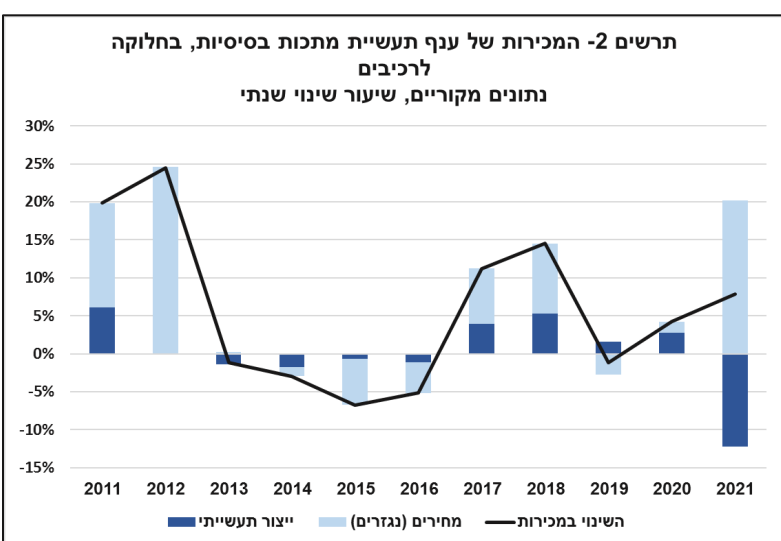
אחת ההשלכות של המחסור בציוד וחומרי גלם היא הצטיידות במלאים גבוהים בהשוואה היסטורית, הן מהחשש שהפעילות תיפגע עקב מחסור, והן מהרצון לרכוש חומרי גלם במחירים נמוכים על רקע הצפי לעליות מחירים.

היקף הבנייה הפעילה גבוה מאוד ותומך בביקוש למתכות

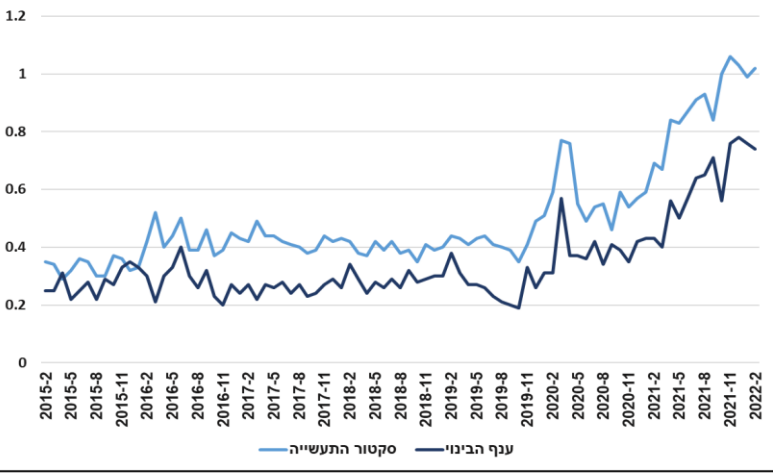
בעולם, מרבית הביקושים למוצרי מתכת מגיעים מענף הבינוי, לצד אלו ישנם ביקושים מתעשיות נוספות כגון ייצור רכבים, ייצור מכונות וייצור מוצרי צריכה אלקטרוניים. אולם, מכיוון שבישראל תעשיות הייצור המזכרות מעלה קטנות בגודלן עד בלתי קיימות, הרי שענף הבינוי המקומי תופס נתח גבוה מאוד מהביקוש הכולל לתוצרת של תעשיית המתכות המקומית ביחס לעולם.

בחינה של האינדיקטורים המרכזיים לביקוש לתשומות בנייה בישראל מעלה כי החולשה היחסית שאפיינה את שנת 2020, ותחילת שנת 2021, על רקע מגפת הקורונה, דעכה כבר ברביע השני של 2021. זאת, כמתבטא בהשקעה הגולמית במבנים ועבודות בנייה אחרות (כלומר בינוי לכל סוגי-מגורים, תשתיות, מסחרי וכו'), במחירים קבועים, אשר עלתה בשיעורים דו ספרתיים החל מהרביע השני של 2021 (בהשוואה לרביע המקביל) וברביע הרביעי של 2021 אף הייתה גבוהה מהמצופה לפי המגמה שנרשמה לפני הקורונה. כלומר, ההוצאה על תשומות בינוי, וביניהן מתכות, שבה לעלות, **ובעוצמה**, כפי הנראה עלייה זו באה על רקע מבצע החיסונים המוצלח, שהוביל לירידה במגבלות על המשק ובשיעור האבטלה ולשיפור בסנטימנט בסקטור העסקי, וכן על רקע הביקושים הגבוהים לדירות חדשות שהורגשו לכל אורך שנת 2021.

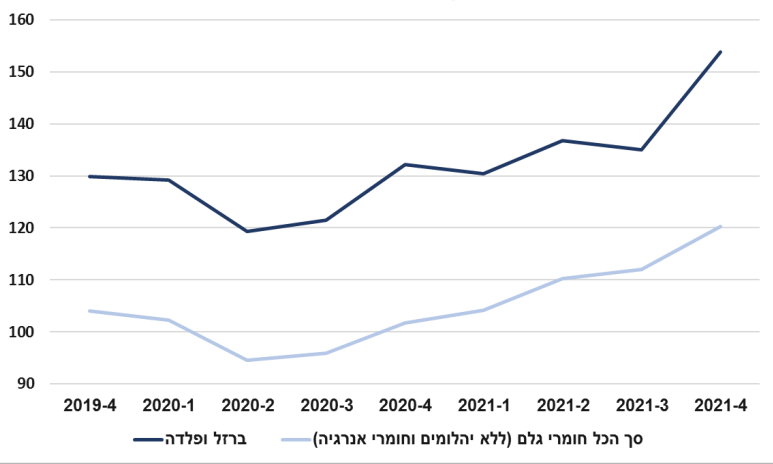
נוסף על כך, היקף הבנייה הפעילה הכוללת (בנייה למגורים ושלא למגורים), במונחי אלפי מ"ר, שהוסיף לעלות גם בשיא מגפת הקורונה בשל השיבושים בפעילות ענף הבינוי, עלה בעוצמה גבוהה אף יותר בין הרביע השני לרביע האחרון של שנת 2021, נוכח האצה בהתחלות הבנייה בתקופה זו, לצד רמה נמוכה יחסית של גמר בנייה. במילים אחרות, היקף הפרויקטים המצויים בעיצומה של הבנייה גבוה מאוד וצפוי לשקף ביקוש גבוה למתכות ככל שפרויקטים אלו ימשכו. כפי שניתן לראות בתרשים מס' 6, שיעור השינוי של היקף הבנייה הפעילה למגורים, באלפי מ"ר, מתואם חיובית עם שיעור השינוי של המכירות של ענף המתכות הבסיסיות כעבור כ-3 רבעים (רמת המתאם 0.6). במבט קדימה, בהתבסס על קשר זה, סך המכירות של ענף המתכות צפוי לעלות בשלושת הרבעים הבאים.

תרשים 4- סקר המגמות בעסקים, מגבלה על הפעילות- מחסור בציד וחומרי גלם, ממוצע משיבים

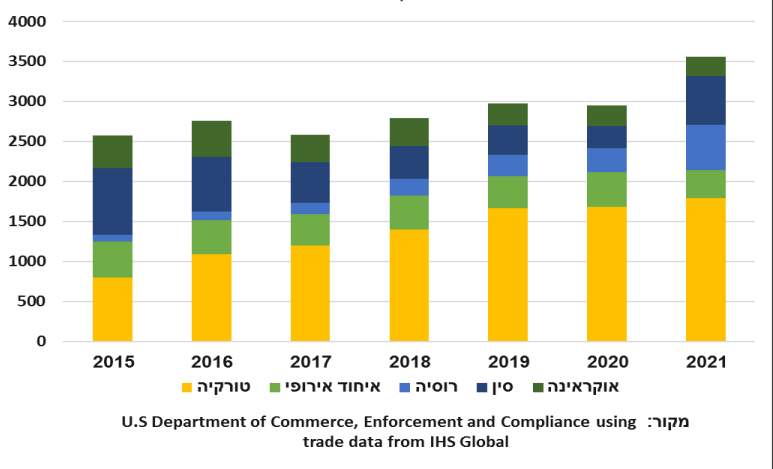
תרשים 3- יבוא חומרי גלם, במונחי כמויות נתונים מקוריים, ממוצע 2015=100

תרשים 6- המכירות בענף המתכות הבסיסיות והיקף הבנייה הפעילה למגורים נתונים רבעוניים מקוריים, שיעור השינוי בהשוואה לרביע המקביל

תרשים 5- יבוא מוצרי פלדה לישראל משותפות הסחר המרכזיות, באלפי טונות

מקור: U.S Department of Commerce, Enforcement and Compliance using trade data from IHS Global

לאחר שכבר ניצבו ברמות גבוהות היסטורית, מחירי המתכות עלו מדרגה נוספת ברקע העימות בין רוסיה לאוקראינה

מחירי מתכות הבסיס עלו דרמטית מאז פרוץ מגפת הקורונה, ממגוון גורמים. כך לדוגמה, מדד מחירי המתכות של הבנק העולמי, המשקלל את השינוי במחיריהן של שבעה סוגי מתכות, עלה בכ-69% במהלך החודשים דצמבר 2019-פברואר 2022. אמנם ישנה שנות בין המתכות השונות, אך רובן עלו בעשרות רבות של אחוזים במהלך תקופה זו (ראה/י תרשים 7). באופן כללי, העלייה במחירי המתכות התרחשה לנוכח שיבושים בצד ההיצע בקרב יצרניות מרכזיות אשר נבעו משלל סיבות, כגון: מחסור באנרגיה, עלייה במחירי תשומות (למשל פחם המשמש להתכה), סגרים, וצווארי בקבוק בענף התובלה הימית. ולצד כל אלו, הביקוש למתכות היה גבוה מאוד.

בהתאם לעלייה במחירים העולמיים, מדד מחירי היבוא של חומרי גלם מקבוצת ברזל ופלדה עלה בשיעור של 52% מאז פרצה מגפת הקורונה בישראל (דצמבר 21 בהשוואה למרץ 20), בין שיעורי העלייה הגבוהים ביותר בקרב הקבוצות השונות של תשומות הייצור, זאת בהשוואה לעלייה של כ-17% במדד מחירי היבוא של תשומות לייצור, ללא אנרגיה ויהלומים (ראה/י תרשים 8).

העלייה במחירי היבוא תמכה בעלייה במחירי המכירה היסטוריים של הענף, תעשיית מתכות בסיסיות, והם כיום גבוהים בכ-40% בהשוואה לרמתם בפרוץ הקורונה, ומצויים בשיא רב שנתי. העלייה במחירי היבוא מובילה לעלייה במחירי המכירה המקומיים מפני שמוצרי המתכת המיוצרים בישראל הינם תחליפיים למוצרים המיובאים, ועל כן כאשר מחירי היבוא של ברזל ופלדה לישראל עולים כך גדלה מידת התחרותיות של היצרנים המקומיים, והם מסוגלים להעלות את מחירי המכירה של מוצריהם.

בעקבות המלחמה בין רוסיה לאוקראינה קיבלו מחירי המתכות דחיפה נוספת כלפי מעלה, לקראת סוף חודש פברואר 2022, על רקע החשש ממחסור בהיצע נוכח הסנקציות שהוטלו על רוסיה וההשבתה של הפעילות התעשייתית באוקראינה. רוסיה הינה היצרנית החמישית בגודלה בעולם של

פלדה ובין היצואניות הגדולות בעולם- בשנת 2021 היא ייצרה כ-4% מהייצור העולמי. נוסף על כך, העלייה במחירי האנרגיה שחלה בעקבות העימות צפויה לתמוך במחירי מתכות גבוהים, בשל העובדה כי ייצור מתכות הינו תהליך עתיר אנרגיה.

בדומה למרבית המתכות, גם מחירי הפלדה זינקו משמעותית בעקבות העימות בין רוסיה לאוקראינה. כך, בטורקיה, עלה מחיר היצוא של פלדה בכ-200\$ בחודש אחד, בין פברואר למרץ 2022, עלייה בשיעור של כ-26%. ובסין, לאחר שמחיר הפלדה היה מצוי במגמת ירידה לאורך המחצית השנייה של 2021, זינק המחיר המקומי של פלדה בכ-10% בחודש מרץ (ראה/י תרשים 9). לאור המתאם החיובי המתקיים בין מחירי הפלדה בעולם למחירי המכירה הסיטוניים של יצרני המתכות בישראל, בפיגור של חודשיים עד שלושה, ניתן להעריך כי העלויות הללו יורגשו בחודשים הקרובים גם במחירי המכירה בישראל.

במבט לטווח הארוך יותר, כלומר מעבר לחודשים הקרובים, נראה כי לאחר הזעזוע הראשוני של המלחמה בין רוסיה לאוקראינה על היצע הפלדה ועל מחירי האנרגיה, שרשראות האספקה בענף יתאימו את עצמן ומחירי האנרגיה יפחתו במידה מסוימת, מה שיתמוך בירידה במחירי הפלדה מרמתם הנוכחית, הגבוהה מאוד, אם כי הם יוותרו גבוהים בהשוואה היסטורית עד תום השנה.

